

5. STOICA-CONSTANTIN, A. *Creativitatea pentru studenți și profesori*, Iași: Institutul European, 2004. 247 p. ISBN: 973-611-307-8
6. TETEA, M., CRIȘCIUC, V. *Strategii de predare-formare a cunoștințelor muzicale la elevi: Ghid metodologic pentru profesori și studenți*; Bălți, Tipografia Universității de Stat „Alecu Russo”. 40 p. ISBN 978-9975-50-142
7. VACARCIUC, M. *Didactica educației muzicale*. Univ. Ped. de Stat "Ion Creangă" Chișinău, 2015. 157 p. ISBN 978-9975-115-91-9.

Webografie

8. Institutul de Științe ale Educației [citat 24 aprilie 2023]. Disponibil: https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2015/12/Profilul-de-formare-al-absolventului_final.pdf
9. Institutul de Științe ale Educației [citat 24 aprilie 2023]. Disponibil: https://programe.ise.ro/Portals/1/2013_CP_I_II/38_Muzica_si_miscare_CP_II_OMEN.pdf
10. Institutul de Științe ale Educației [citat 24 aprilie 2023]. Disponibil: https://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/2014-12/28-Muzica%20si%20miscare_clasele%20a%20III-a%20-%20a%20IV-a.pdf
11. DEWEY, J., *Experience&Education*, School of Educators [citat 24 aprilie 2023]. Disponibil: <https://www.schoolofeducators.com/wp-content/uploads/2011/12/EXPERIENCE-EDUCATION-JOHN-DEWEY.pdf>

CZU: 821.135.1.09

MODERNIZAREA EPICII DE INSPIRAȚIE RURALĂ: INTRUZIUNEA MITICULUI ȘI FANTASTICULUI ÎN PROZA UNUI REALISM RAREFIAT

*Panaît (Baciu) Georgiana Elisabeta
UPSC "Ion Creangă"*

*Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, România
ORCID: 0000-0002-3555-712X*

Annotare

Tragedia satului românesc are captivată febra unei societăți socialiste cu teroarea arestărilor și cruzimea noilor-veniți la putere, mimând credința într-o lume viitoare paradisiacă, dărâmand valori vechi de secole în favoarea unei utopii existențiale. Făcând din cultura și literatura o anexă a propagandei ideologiei proletare, conducătorii comuniști și observatorii culturali au deschis un decalaj pernicios între creațiile importante antebelice și „literatura nouă”, punând pe index marii scriitori,

renunțând la formal și tematic. cerințele lucrărilor, diversitatea motivelor, complexitatea și explorarea profundă a sufletului uman.

Cuvinte-cheie: fantastic, mitic, oniric, critici literari, proza modernă, realism.

Annotation

The tragedy of the Romanian village caught in the demented fever of the socialist society, with the terror of arrests and the cruelty of the newcomers to power, mimicking the belief in a future paradisiacal world, demolishing centuries-old values in favor of an existential utopia. Making culture and literature an annex of the propaganda of the proletarian ideology, the communist leaders and cultural watchers opened a pernicious gap between the important pre-war creations and the "new literature", putting great writers on the index, abandoning the formal and thematic requirements of the works, the diversity motives, complexity and deep exploration of the human soul.

Keywords: fantastic, mythical, dreamlike, critical attitude, prose modernization, realism.

Dacă s-ar face o selecție exigentă din opera atotcuprinzătoare a lui Dumitru Radu Popescu, ar rezista valoric un mănunchi de nuvele și câteva romane din ciclul „F”. Și, totuși, autorul rămâne unul dintre cei mai importanți prozatori ai literaturii române postbelice.

Să notăm câteva inovații ale narației, care au contribuit la modernizarea literaturii române contemporane. Observăm, recitindu-i opera, o mobilitate și a devenirii, în timp, a autorului, de la rigoarea realismului la îndrăzneli de ordin tematic și stilistic, de la elaborarea unor nuvele dense, cu un conflict puternic și atmosferă, adeseori, tensionată, apăsătoare, până la imprevizibila mixtură de realism, fantastic, mitic și oniric. Putem continua cu discontinuități și „ruperi” de planuri narative novatoare, cu o simbolistică bogată în semnificații, cu alianțe și mezalianțe absurde, cu inserția unor semne care sugerează suferințele satului românesc dezarticulat de către regimul politic importat din Răsărit. Din comportarea satrapică a unor ariviști comuniști, se pot observa bestialitățile și gustul puterii fără sațiu. Crimele și cercetările abundă în romanele lui D. R. Popescu, dar fără să fie niciodată descoperiți făptașii ca să fie judecați și pedepsiți.

Criticii literari fac comentarii diferite și uneori contradictorii ai acestei întinse opere a lui D. R. Popescu, unii fiind excesivi în demersul lor de a găsi valori superlative, alții insistând să releve inconsistența narativă, grotescul contrariat de poematice, desişul cotloanelor și țesătura încâlcită epică, refuzând prezența aglomerării de ființe teratologice. Motive de observații negative ar fi și insuficienta organizare a structurii operei, propensiunea scriitorului spre discursul compozițional și sardonica obișnuință de a converti tragicul în comic, a gravității unui ritual în ironic și sarcasm.

Noi credem că această atitudine critică este exagerată, că toate aceste opinii nu țin seama de modernizarea prozei românești din perioada deceniului șapte, care utiliza aceste insolite mijloace narative și din motive strategice, și din pricina influenței prozatorului american William Faulkner.

Am reținut în nuvelele autorului amprentarea fondului realist a simbolurilor mitice, a elementelor fantastice care slujesc o temă codificată sau analogă cu motive consumate în „illo tempore”, dar cu semnificație actualizată, care subtilizează, de cele mai multe ori, un mesaj incomod și dificil în situația când ar fi decriptate. Alteori, simbolistica și întâmplarea similară mitului sunt clare, deși scriitorul nu pomenește niciodată eroii și tragedia din timpurile îndepărtate. Nuvelele „Leul albastru”, „Duios Anastasia trecea”, „Dor”, exemplare nuvele, le vom comenta într-un capitol care urmează.

Tragedia satului românesc prins în febra demențială a societății socialiste, cu teroarea arestărilor și cruzimea nou-veniților la putere, mimând credința într-o lume viitoare paradisiacă, demolând valori multisekulare în favoarea unei utopii existențiale. Trio-ul bestial, Ică, Celce, Moise (ultimul ideologul și „strategul” crimelor în serie) cărora le cade victimă și profesorul Dunărințu.

Romanul de care ne ocupăm, „F”, primul din ciclul românesc cu titlul omonim din care mai fac parte „Cei doi din dreptul Țebeii”, „Vânătoarea regală”, ca să pomenim pe cele mai importante creații românești ale lui D. R. Popescu. Fiul lui Dunărințu, Tică, ajungând procuror, face cercetări pentru a afla cine l-a ucis pe tatăl său. Nu va afla nimic, fiind și el ucis.

Întrucât vom comenta în altă secvență a lucrării noastre romanul „F”, format din trei părți: „F”, „Boul și vaca” și „Cele șapte ferestre ale labirintului”, mai reținem un citat din „Istoria literaturii române sub comunism” de Eugen Negrici, care califică inteligent arta prozei lui D.

R. Popescu: „Colocvialitatea nebună, discontinuitățile temporale, polifonia faulkneriană, multiplicarea perspectivelor, erodarea neîntreruptă a ideii de cauzalitate și de succesiune au impus cititorului, dar și cenzorului, o avansare labirintică prin hățișul romanelor. Aceste atribute stilistice sînt, [...] tot atâtea trăsături ale prozei moderne, atunci destul de puțin cunoscute publicului român și, pe alt plan, tot atâtea căi de dosire a substanței ideologice a mesajului” [1].

Romanul „Intrusul”, inspirat de mediul muncitoresc al șantierelor socialiste, îl arată pe scriitor preocupat de a exprima epic și dramatic, trezirea din mitul solidarității umane în comunism a unui tânăr constructor accidentat, suportând nu numai indiferența oamenilor, dar și acuzele lor. Marin Preda opune idilismului, falsului optimism o realitate civică neconformă cu mimarea unei conduite umane în comunitatea care se voia altruistă. În urma unui accident, Călin Surupăceanu, electrician pe șantierul unde se construia un oraș, rămâne infirm, viața lui devenind dramatică, fiindcă toți îl părăsesc, chiar și soția lui.

Într-o situație tragică, problematică, reflectând la condiția sa umană, personajul este descurajat de revelația înstrăinării lui, șocat de aparența de umanitate a „noii” societăți căreia îi fusese fidel. Reproșul care-l face să se însuși, este asociat rechizitoriului la adresa unei lumi pe care el, indus în eroare, o credea bună și dreaptă. Personaj problematic, victimă nu numai a accidentului din pricina salvării de la moarte a unui om viciat, el se culpabilizează, fără să găsească o soluție care să-l ajute să nu-și piardă definitiv sensul propriei existențe. Doar, tot își imaginează o lume utopică, visând la insula fericirii paradisiace.

„Absentii” de Augustin Buzura, ca și romanele care vor urma, prezintă criza de conștiință a doctorului Mihai Bogdan (cercetător la un institut medical), care nu mai poate suporta masca pe care a purtat-o față de superiori, colegi și în relațiile lui cu oamenii lași, ipocriți, parveniți. E un fel de trezire, de iluminare efemeră, care ar putea să-l vindece de lentoare și de zăbovirea în atmosfera sufocantă de la institut și din comunitatea urbană în derivă, frustrată moral și politic, cu „rafinamentul” simulării și al disimulării, cu dedublarea eului și a comportamentului profesional și social.

Rememorând faptele și compromisurile din trecut, servilismul față de șefii institutului care îi supralicitează inteligența în favoarea lor, Mihai Bogdan, monologând ore în șir, ar dori propria lui purificare și, evident, curățirea lumii de miasmele înjosirii și depășirea stării de împovărătoare compromisuri, de resemnare și exasperare. Romanul „Absentii” a fost, în acel timp greu suportabil, o izbândă a autorului și a literaturii române, prin cutezanța civică și a împrumutului stilistic al ideilor lui Jean Paul Sartre și a „noului roman” francez. De altfel, a fost interzis după „Tezele din iulie 1971”.

Comparând romanul „Păsările” al lui Alexandru Ivasiuc cu „Absentii”, apreciem subtilitatea reflexivă a celui dintâi, criticul Nicolae Manolescu reproșează scrierii lui Augustin Buzura imaginea unei „conștiințe încețoșate de silă ori de alcool, capabile, mai curând, de dispreț și de ură decât de autoanaliză” [2]. Nouă ni se pare că istoricul literar, Nicolae Manolescu, este prea sever, când analizează opera lui Augustin Buzura, care, crede Domnia Sa, îi creează un disconfort estetic.

Orice cercetător al literaturii române din anii '60 nu poate să facă acest lucru cum se cuvine, dacă nu cunoaște fenomenul literar subordonat imperativelor regimului totalitar, ale „realismului socialist” din anii '50, numit de Marin Preda „obsedantul deceniu”. Făcând din cultură și literatură o anexă a propagandei ideologiei proletare, comuniste, diriguitorii și veghetorii culturaliști au deschis o pernicioasă falie între creațiile de seamă antebelice și „noua

literatură”, punând la index mari scriitori, abandonând exigențele formale și tematiche ale operelor, diversitatea motivelor, complexitatea și explorarea în adâncime a sufletului uman.

Trebuia, în utopica lor societate a fericirii pentru toți, paradisiacă, să se dispenseze de cultura și spiritul burghez, să proiecteze și să recompenseze o literatură, poezie și proză, care să slujească ideologiei comuniste, directă, accesibilă, mistificatoare, să cultive lupta de clasă, oroarea față de „imperialiștii occidentali”, să aducă în prim-plan „omul nou”, revoluționar și „erou”, muncitorul angajat în procesul de demolare a unei lumi „demonice”, „învechite în detestabile moravuri”. Iar țăranul, pierzându-și proprietatea și libertatea în cooperativa agricolă, în ciuda dramei lui, apărea în prefabricatele literare, ale unor scriitori, fie cu talent, dar vânzându-și conștiința diavolului comunist, fie impostori și pigmei ai condeii, trâmbețau și slăveau pe marii dascăli ai comunismului, pe conducătorii autohtoni, falsul elan al clasei muncitoare, aliate, chipurile, cu țăranimea.

Scriitorul atașat ideologiei vremii, mai puțin din convingere, dar, mai ales, de frică sau din interes, era orientat spre identificarea, invecțivarea și lichidarea lui, în orice mediu social s-ar afla: burghez, rural, intelectual. Fără să amintim acum o inflație onomastică a autorilor implicați în degradarea literaturii române, susținători ai „realismului socialist”, nu putem să nu reținem șocați, numele unor însemnați scriitori, căzuți în marele păcat al unei literaturi care falsifică adevărul uman și istoric, fiind, și din punct de vedere artistic, nule: Mihail Sadoveanu „Mitrea Cocon” (și nu numai), Petru Dumitriu „Vânătoare de lupi”, „Drum fără pulbere”, Eugen Barbu „Șoseaua Nordului”, Marin Preda „Desfășurarea”. Iar, surprinzător, oarecum de așteptat în perioada aceluși dezechet ideologic de câțiva ani, după moartea lui Stalin, sunt publicate câteva romane, nu numai substanțiale din punct de vedere estetic, dar neinfluențate de rigorile „realismului socialist”: „Bietul Ioanide”(1953) de George Călinescu, „Toate pânzele sus!” de Radu Tudoran, „Moromeții”(1955) de Marin Preda, „Cronică de familie”(1957) de Petru Dumitriu, „Groapa”(1957) de Eugen Barbu. Se deschidea astfel un culoar epic promițător pentru revenirea la literatura veritabilă, regăsirea firului prozastic interbelic, rupt de revoluția socialistă.

Se observă, la scriitorii amintiți, preocuparea pentru modalități narative, reconfigurarea unor personaje tradiționale și crearea unei atmosfere citadine, intelectuale, burgheze și periferice, care sunt plăsmuite fără nicio aluzie politică primejdioasă regimului totalitar, ceea ce a condus la tolerarea lor.

La temelia unor astfel de opere, trebuie să recunoaștem, acea viziune a unui realism critic care începea să înlocuiască imperativele „realismului socialist”. Spre sfârșitul anilor '50, în ciuda unei politici severe a statului după revoluția din Ungaria (1956), s-a observat o destindere, o oarecare libertate a creatorilor artei, de dogmatizare, fiind evidentă, mai ales la sfârșitul deceniului șase și începutul celui următor. În acești șapte-opt ani de liberalizare (1964-1971), critica literară aservită regimului politic se diminuează, se schimbă și se multiplică mijloacele literare, formale, tematiche și caracterologice. Se revine la cultivarea individualului, a subiectivității auctoriale, în dauna eroului colectiv, a generalului.

Începe să fie abandonat schematismul și substituit de plenitudinea detaliilor și întâmplărilor epice, care nu exclud pitorescul, medii umane și spații diverse, intruziunea fantasticului și a elementelor mitologice în trama scrierii. Eroi prozei sunt individualizați prin sondarea psihologiei lor, elementare sau complexe. Cei mai înzestrați prozatori au curajul de a

aborda teme care nu mai sunt conforme cu obiectivele ideologice ale realismului socialist a cărui remanență se observă încă, la scriitorii fideli idealurilor utopice ale regimului.

Stilul parabolic, crâmpeiele onirice, evadările în viziuni ale fantasticului și ale absurdului, personajele și mediile grotești și primitive, îmbogățind creația prozastică din deceniul șapte, vor stimula autonomia esteticului și vor pune în umbră pseudoliteratura, cât mai există, în „orânduirea democrat-populară” și acest climat de relativă liberalizare posibil datorită noii atitudini politice a regimului socialist, după Declarația din aprilie 1964, când literatura și artele, în genere, au beneficiat de acel proces de dezideologizare, revenind la normalitate.

Eliminate, în această perioadă, măsurile punitive, însemnații prozatori ca D.R.Popescu, Marin Preda, Eugen Barbu (inconstant), Nicolae Breban, Ștefan Bănulescu, Mircea Ciobanu, Al. Ivasiuc și-au defulat dorința de creație autentică, de descătușare a imaginației și de căutare a mesajului operei și a adevărului. Iar, după incriminarea abuzurilor politice și sociale ale dejismului, a fost încurajată conceperea unor proze a dezvoltării unor drame și tragedii ale oamenilor în primele decenii ale comunismului în România, mimând bolșevismul răsăritean.

În demersul nostru reconstituitiv, nu putem uita preocuparea (mai ales a celor tineri și cultivați) a unor prozatori de a moderniza și sincroniza narațiunea românească la cea occidentală, în ceea ce privește cronologia aleatorie, crearea perspectivismului, preeminența formei, introducerea poeticului, oniricului și grotescului. Era doar o încercare, și în același timp ale modernității, nu prin revenire la estetica scriitorilor români interbelici, ci prin modalitățile de creație a „noului roman”, a epicii și picturii suprarealiste, a absurdului din romanele lui Kafka, Joyce, a punctului și contrapunctului, tehnica lui Aldous Leonard Huxley, la care adăugăm pe Robbe-Grillet.

Și, este momentul, să remarcăm pe Sorin Titel, Dumitru Radu Popescu, Mircea Ciobanu, Mircea Horia Simionescu în inspirată preocupare a acestor scriitori pentru sincronizarea prozei românești cu cea occidentală, Mircea Ciobanu și Mircea Horia Simionescu, contribuind substanțial la intelectualizarea prozei românești, la impunerea literarității creației (literatura pentru literatură și gratuitate), rod al unui spirit rafinat și al unei fantezii excepționale, al ludicului și livrescului.

Bibliografie

1. NEGRICI, E. *Literatura română sub comunism. Proza*, Editura Fundației Pro, București, 2006, p.337.
2. MANOLESCU, N. *Istoria critică a literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, p.1143.
3. CAILLOIS, R. *În inima fantasticului*, Editura Meridiane, București, 1971, p.10.
4. TODOROV, T. *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973, p.43.